

Kristina Shulha

Uniwersytet Jagielloński

 <https://orcid.org/0009-0002-6924-7776>

 kristina.shulha@student.uj.edu.pl

SYSTEMY EDUKACYJNE W POLSCE I UKRAINIE W PERSPEKTYWIE PORÓWNAWCZEJ

EDUCATIONAL SYSTEMS IN POLAND AND UKRAINE
FROM COMPARATIVE PERSPECTIVE

DOI: 10.24917/ycee.12823

Streszczenie: Artykuł przedstawia analizę systemów edukacyjnych w Polsce i Ukrainie. Zawiera opis oświaty, najważniejszych etapów kształcenia oraz jego kluczowych elementów. W ramach badań przeprowadzono wywiad z udziałem jednej osoby, która uczyła się w obu państwach. Celem niniejszego opracowania było porównanie edukacji na podstawie zgromadzonych materiałów teoretycznych oraz wskazanie największych różnic i podobieństw w oparciu o praktyczne doświadczenia badanej osoby. Na podstawie przeprowadzonych analiz można stwierdzić, że przegląd literatury nie ukazuje całościowego obrazu systemów edukacyjnych, a poruszony temat nadal nie jest wystarczająco opisany i wymaga dalszych badań.

Słowa kluczowe: edukacja, struktura szkolnictwa, etapy kształcenia, system edukacyjny w Polsce, system edukacyjny w Ukrainie

Abstract: The article presents an analysis of the educational systems in Poland and Ukraine. It includes a description of the education systems, the main stages of education, and their key elements. As part of the study, an interview was conducted with a person who had studied in both countries. The aim of this study was to compare the educational systems based on the collected theoretical materials and to identify the main differences and similarities on the basis of the respondent's practical experience. Based on the conducted analysis, it can be concluded that the literature review does not provide a comprehensive picture of the educational systems, and the discussed topic is still insufficiently explored and requires further research.

Keywords: education, structure of the education system, stages of education, educational system in Poland, educational system in Ukraine

Wstęp

W związku z wybuchem 24 lutego 2022 wojny na pełną skalę w Ukrainie zaczął się masowy proces emigracji Ukraińców do innych państw. Polska stała się jednym z krajów o największej

liczbie uchodźców wojennych. Wielu ludzi znalazło się w Rzeczypospolitej i zostało zmuszonych do podjęcia nauki. Polskie placówki oświatowe od lat cieszą się popularnością wśród ukraińskich uczniów i studentów, którzy zamierzają uczyć się za granicą. W dzisiejszych czasach coraz więcej

dzieci i ich rodziców zaczyna zastanawiać się nad przeprowadzką do sąsiedniego kraju w celu kształcenia oraz uzyskania nie tylko wykształcenia wyższego, ale także średniego. Chociaż nadal panuje przekonanie o podobieństwach systemów szkolnictwa w obu państwach, proces uczenia się w Polsce po przeprowadzeniu się z Ukrainy wciąż wywołuje zdziwienie i zaskoczenie wśród Ukraińców. Warto również wspomnieć o polskich nauczycielach, którzy zetknęli się z dużą liczbą ukraińskich uczniów, często nie mając wiedzy o zakresie wiadomości zdobytych przez dzieci w ich ojczyźnie.

Celem opracowania było porównanie systemów edukacji w Polsce i w Ukrainie na podstawie analizy zebranej literatury oraz wskazanie podobieństw i największych różnic w oświacie, opierając się również na praktycznym doświadczeniu badanej osoby, która uczyła się w obu państwach. Poruszony temat pozostaje aktualny z powodu sytuacji geopolitycznej, jednak nadal jest mało omawiany i opisywany w publikacjach naukowych. Potwierdza to potrzebę dalszych badań i opracowań dotyczących nauki w placówkach oświatowych w obu krajach, co mogłoby ułatwić

adaptację ukraińskich uczniów oraz wspomóc polskich nauczycieli.

1. Struktura oświaty w Ukrainie i Polsce

Choć Polska i Ukraina są państwami o podobnych do siebie systemach edukacyjnych, niektóre elementy zasadniczo się różnią.

Na początku należy wspomnieć o wspólnych cechach, mianowicie o istnieniu prawa do nauki dla osób przebywających na terytorium kraju. Natomiast obowiązek szkolny, który jest również określony przez konstytucję, różni się pod względem warunków. Dzieci w Polsce są zobowiązane do uczenia się do ukończenia 18 roku życia (Konstytucja Rzeczypospolitej Polski, 1997). Natomiast w Ukrainie – do uzyskania pełnego wykształcenia średniego, które uczniowie najczęściej uzyskują w wieku 17 lub 18 lat (Konstytucja Ukrainy, 2022). Systemy edukacyjne obu państw mają bardzo podobną strukturę i obejmują zbliżone obowiązkowe etapy kształcenia. Można jednak zauważyć pewne różnice w długości

Tabela 1
Obowiązkowe etapy kształcenia

Obowiązkowy etap kształcenia w Polsce	Długość nauki	Wiek	Obowiązkowy etap kształcenia w Ukrainie	Długość nauki	Wiek
Wczesna edukacja (przedszkole)	1 rok	6–7 lat	Szkolnictwo przedszkolne	1 rok	5–6 lat
Szkolnictwo podstawowe. Edukacja wczesnoszkolna	3 lata	7–10 lat	Pełne wykształcenie średnie. Poziom podstawowy (1 – 4 klasa)	4 lata	6–10 lat
Szkolnictwo podstawowe	4 lata	10–14 lat	Pełne wykształcenie średnie. Poziom średni podstawowy (4–9 klasa)	5 lat	10–15 lat
Szkolnictwo średnie	4-letni liceum ogólnokształcące	14–18 lat	Pełne wykształcenie średnie. Poziom średni profilowany	10–11 klasa	15–17 lat
	5-letnie technikum	14–19 lat		4 (5)-letni koledż	15–18 (19) lat
	3-letnia szkoła branżowa I stopnia	14–17 lat		2 (3)-letnie technikum	15–17 (18) lat
	2-letnia szkoła branżowa II stopnia	17–19 lat		2 (3)-letnia szkoła zawodowo-techniczna	15–17 (18) lat

Źródło: opracowanie własne.

trwania każdego z etapów kształcenia oraz w wieku dzieci.

Na podstawie danych zamieszczonych w tabeli można zauważyć, że dzieci w Polsce zaczynają obowiązkową edukację w wieku 6 lat, wynika z obowiązku szkolnego opisanego w ustawie o prawie oświatowym (Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, art. 35 ust. 4). Natomiast w Ukrainie rozpoczynają szkolnictwo przedszkolne o rok wcześniej (Ustawy o wychowaniu przedszkolnym, 2001, art. 4). Analizując wskazaną powyżej informację, należy zwrócić uwagę na długość edukacji na każdym z przedstawionych poziomów nauki. Każdy etap polskiego szkolnictwa podstawowego trwa o rok mniej niż w ukraińskim. Z tego wynika, że uczniowie w Polsce są zmuszeni do wcześniejszego podejmowania decyzji

dotyczącej przyszłej ścieżki zawodowej. Rozpatrując ostatni obowiązkowy okres kształcenia, można zobaczyć, że przed uczącymi się otwiera się szeroki, prawie identyczny, wybór szkół ponadpodstawowych. Warto jednak podkreślić dłuższy okres uczenia się w polskich placówkach oświatowych (Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, art. 18 ust. 1). Można wyciągnąć wniosek, że niezależnie od tego, że polscy uczniowie muszą wcześniej wybierać swój przyszły kierunek edukacyjny w celu zdobycia zawodu, dzieci w Ukrainie uzyskują wykształcenie średnie o rok wcześniej.

Jednym z kluczowych aspektów każdego systemu edukacji jest ocenianie, które różni się w obu krajach. W ukraińskich szkołach nauczyciele stosują skalę ocen od 1 (najniższej) do 12 (najwyższej), natomiast polscy – od 1 do 6.

Tabela 2

Przeliczanie ocen z systemu edukacyjnego w Ukrainie na skalę polską

System oceniania w Ukrainie		Przelicznik na skalę polską	
Skala 1-12	Stopień	Procent	
12	Celujący (6,0)	100%	
11	Badzo dobry plus (5,5)	90%	
10	Bardzo dobry (5,0)	80%	
9	Dobry plus (4,5)	75%	
8	Dobry (4,0)	70%	
7	Dostateczny plus (3,5)	60%	
6	Dostateczny (3,0)	50%	
5	Dopuszczający (2,0)	30%	
1-4	Niedostateczny (-)	0%	

Źródło: Uniwersytet Śląski, 2023.

Po szczegółowym opisie najważniejszych etapów kształcenia w każdym z państw można również zauważyć jeszcze jedno podobieństwo, ale równocześnie i różnicę w wykazie przedmiotów, których uczą się dzieci. Wśród podstawowych wspólnych dyscyplin znalazły się: język ojczysty oraz obcy nowożytny, muzyka, plastyka, historia, przyroda, geografia, biologia, chemia, fizyka,

matematyka, informatyka, wychowanie fizyczne. W ukraińskim programie nauczania znajdują się podstawy zdrowia i podstawy prawoznawstwa, których nie ma w polskim systemie edukacji (Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji i Nauki Ukrainy z dnia 9 sierpnia 2024 r. nr 1120 „O wprowadzeniu zmian do ramowego programu nauczania dla klas 5–9 placówek ogólnego

kształcenia średniego”). Z kolei w polskich programach występuje wiedza o społeczeństwie, edukacja dla bezpieczeństwa, wychowanie do życia w rodzinie, etyka (Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 28 czerwca 2024 r., s. 7–8). Wymienione przedmioty nie są nauczane w Ukrainie.

Kolejną bardzo widoczną różnicą jest struktura harmonogramu roku szkolnego w obu państwach. Nauka w Ukrainie w roku szkolnym 2024/2025 zaczęła się 2 września i trwała do 30 czerwca, niemniej jednak dzieci najczęściej mają wakacje już od początku czerwca (Uchwała w sprawie rozpoczęcia roku szkolnego w czasie stanu wojennego w Ukrainie, 2024). Warto również wspomnieć, że przerwy od nauki są rozłożone na każdą z pór roku i obejmują również święta. Tymczasem w Polsce początek roku przypadł na ten sam dzień, a koniec – na 27 czerwca. Ilość ferii jest mniejsza, a czas ich trwania – krótszy, jednak w ciągu roku pojawiają się dodatkowe dni wolne w związku z świętami (Ministerstwo Edukacji, 2024). Mimo iż dzieci w Ukrainie mają więcej okresów odpoczynku, głównie ze względu na dłuższe letnie i zimowe wakacje w ukraińskim systemie edukacji.

Warto również wspomnieć o kolejnym podobieństwie, ale jednocześnie i różnicy, mianowicie o egzaminach kończących dany etap nauki. Zarówno w Polsce, jak i w Ukrainie uczniowie, kończąc szkolnictwo podstawowe i średnie, muszą przystąpić do egzaminów, które zawierają podobny wykaz wymaganych przedmiotów. Egzamin ósmoklasisty i państwowa atestacja po 9 klasie (DPA) obejmują język ojczysty i matematykę, jednak trzecia dyscyplina różni się (Rozporządzenie o zatwierdzeniu zasad przeprowadzenia państwowej końcowej atestacji, 2018). W polskich szkołach obowiązkowe jest przystąpienie do egzaminu z języka obcego nowożytnego, natomiast w ukraińskich – przedmiot pozostaje do wyboru (Smolik, 2024a, s. 5–6). Warto jednak zaznaczyć, że od 2019 roku w Ukrainie corocznie jest odwoływany obowiązek jego zdawania (Rozporządzenie o zwolnieniu z państwowej

końcowej atestacji uczniów kończących kształcenie na poziomie podstawowym i bazowym w roku szkolnym 2019/2020, 2020). Matura i NMT również są podobne, jednak ich struktura różni się (Smolik, 2024b, s. 5–6). Wraz z wybuchem pełnoskalowej wojny oraz ze względu na środki bezpieczeństwa ukraiński egzamin został całkowicie zmieniony na formę zadań testowych. Ukraińscy uczniowie, podobnie jak polscy, zdają język ojczysty, matematykę i wybrany przedmiot z listy, jednak zamiast obowiązkowego języka obcego nowożytnego mają historię Ukrainy (Rozporządzenie o zatwierdzeniu zasad przeprowadzania narodowego testu wielopredmiotowego, 2024). Warto zaznaczyć, że do 2019 roku w ukraińskim systemie oświaty istniał DPA w 4 klasie, dla której nie ma odpowiednika w polskich szkołach (Rozporządzenie o zwolnieniu z państwowej końcowej atestacji uczniów kończących kształcenie na poziomie podstawowym i bazowym w roku szkolnym 2019/2020, 2020). Można wyciągnąć wniosek, że w Polsce przypisuje się większe znaczenie językowi obcemu nowożytnemu, podczas gdy w Ukrainie kładzie się większy nacisk na historię własnego kraju.

Po przeanalizowaniu zebranych danych można podsumować, że systemy edukacyjne w Polsce i Ukrainie są dość zbliżone do siebie i mają wiele wspólnych cech, jednak można zauważyć także różnice w kluczowych elementach edukacji.

2. Badanie jakościowe z udziałem osób posiadających doświadczenie edukacyjne w Polsce i Ukrainie

Na podstawie zebranych danych przeanalizowano i porównano najważniejsze aspekty kształcenia, jednak wnioski wyciągnięto wyłącznie na podstawie materiałów teoretycznych. Celem badawczym było uzyskanie wiedzy o występujących w praktyce największych różnicach w edukacji w polskich i ukraińskich placówkach oświatowych od osób,

które mają doświadczenie nauki w obu krajach, oraz rozpowszechnienie tego tematu wśród przyszłych studentów i nauczycieli z Ukrainy, a także polskich wykładowców, którzy będą ich nauczać. Istotne były aspekty, na które zwrócić uwagę badani oraz towarzyszące im emocje. Badanie zostało wykonane z wykorzystaniem strategii jakościowej i techniki badawczej wywiadu indywidualnego. Wywiad odbył się na żywo 9 marca 2024 roku z udziałem jednej osoby, dlatego metodę można potraktować jako studium przypadku.

2.1. Grupa badawcza

W wywiadzie wzięła udział jedna osoba – Daryna, która w momencie przeprowadzenia badania miała 19 lat. Pochodzi z Ukrainy, z miasta Boryspil znajdującego się w obwodzie kijowskim. Po otrzymaniu świadectwa o uzyskaniu wykształcenia średniego bazowego, czyli po ukończeniu 9. klasy ukraińskiej szkoły, badana w wieku 15 lat w 2020 roku przeprowadziła się do Polski w celu podjęcia nauki w polskim technikum. Po 3 latach nauki postanowiła porzucić dotychczasową szkołę ponadpodstawową i – otrzymawszy pełne eksternistyczne wykształcenie średnie w rodzimym mieście w Boryspolu – dostała się na Uniwersytet Jagielloński. Respondentka skończyła 10. i 11. klasę szkoły ukraińskiej, będąc w 3 klasie nauki w polskiej placówce oświatowej. W momencie przeprowadzania badania studiowała na II roku kierunku „Dziennikarstwo i komunikacja społeczna” na Uniwersytecie Jagiellońskim.

2.2. Wyniki badania

Respondentka zwróciła uwagę na liczne sytuacje, których doświadczyła podczas nauki. Wywołały one reakcje negatywne, pozytywne bądź neutralne. Badana podkreśliła zarówno zalety, jak i problemy obu systemów edukacji, które dotyczyły metod i poziomów nauczania, nastawienia

nauczycieli i programów kształcenia. Zasadne jest zatem bliższe przyjrzenie się najważniejszym wątkom.

2.2.1. Niespełnione oczekiwania

Badana poinformowała o tym, że uczyła się w szkole ukraińskiej według specjalnego programu nauczania w ramach projektu o nazwie „Inteligencja Ukrainy”¹, który zakłada kształcenie na wyższym poziomie w porównaniu ze zwykłymi standardami edukacyjnymi. Z tego powodu miała większe nadzieje i oczekiwania wobec podstawy programowej w polskim technikum. Później okazało się, że nauka w danej szkole ponadpodstawowej w Polsce jest łatwiejsza w stosunku do szkoły ukraińskiej, ponieważ większość tematów była już znana respondentce. Chociaż zakres materiału nie był trudny do opanowania, problemy pojawiły się w kwestii językowej. Wszystkie znajome pojęcia i terminy specjalistyczne okazały się obce z powodu braku znajomości ich w języku polskim, ponieważ najczęściej są one zupełnie odmienne od tych, które znała z ukraińskiego systemu edukacyjnego:

Od podstawówki miałam taki specjalny program, który się nazywał „Inteligencja Ukrainy”. [...] Ten program [...] jest [...] trochę bardziej cięższy, czyli już w drugiej klasie wiedziałam o atomach, o cząstkach [...]. Mieliliśmy też angielski od pierwszej klasy. Jest to dość intensywny program, tylko potem on się porównał po prostu z takim standardowym programem edukacyjnym [...] więc już myślałam, że jak przejdę sobie do technikum, to już będzie kontynuacja tematów już takich cięższych, a tak naprawdę okazało się, że polski program trochę jest wolniej strukturyzowany. W sensie ja na pierwszym i drugim roku technikum uczyłam

¹ Inteligencja Ukrainy – ukraiński projekt naukowo-pedagogiczny, który jest realizowany w szkołach od 2008 roku. Celem tej inicjatywy jest wychowanie uzdolnionych dzieci oraz rozwój kadry intelektualnej i technicznej Ukrainy według specjalnych programów nauczania (Liktei, 2017).

się tego, czego się dowiedziałam już w klasie szóstej, siódmej, ósmej może dziewiątej z ukraińskiej klasy. Więc to była taka powtórka i z jednej strony już tego się dowiedziałam i już było mi łatwiej, ale jest z innej strony ciężiej, ponieważ musiałam to wszystko nauczyć się na nowo po polsku.

Respondentka zauważyła podobieństwo pomiędzy metodą nauczania języka angielskiego w polskim technikum oraz w szkole ukraińskiej. Podkreśliła problemy wynikające z programów oraz sposobów nauczania stosowanych przez nauczycieli w obu krajach. Nauka wspomnianego przedmiotu ogranicza się do zapoznawania się z najprostszymi zagadnieniami gramatycznymi, a przede wszystkim do ciągłego powtarzania podstawowych czasów tego języka obcego, co skutkuje tym, że uczniowie odczuwają znudzenie podczas zajęć. Badana, mając raczej negatywne doświadczenie związane z uczeniem się języka obcego w Ukrainie, miała nadzieję na lepsze warunki w Polsce, jednak jej oczekiwania nie zostały spełnione:

Mogę powiedzieć, że język angielski jest na dość podobnym poziomie, jak w szkole ukraińskiej, czyli mają takie same problemy. No bo niestety, ale nauka języka angielskiego w szkołach polega na tym, że każdy semestr się zaczyna od present simple, present continuous, past simple, czyli z takich tematów które już przechodzimy przez 1000 razy i musisz to cały czas powtarzać. Więc nie było jakiejś takiej praktyki komunikowania się w języku angielskim. To miałam i w szkole ukraińskiej i też, kiedy przeprowadziłam się, to miałam nadzieję, że tutaj będzie inaczej, ale niestety język angielski przynajmniej u nas był słaby [...]; może szliśmy za jakimś takim programem słabym, ponieważ przed zajęciami z angielskiego musieliśmy zdawać taki test sprawdzający wiedzę angielskiego. [...] Ja wtedy napisałam na B1, ale dużo osób zdało trochę gorzej, więc musieliśmy przejść na podręczniki A2 i było mi trochę nudno.

2.2.2. Różnice przedmiotowe

W trakcie wywiadu respondentka wielokrotnie odnosiła się do różnic w przedmiotach, które

uczniowie realizują w ramach nauki. Zaskoczeniem okazał się język polski, ponieważ badana miała zupełnie inną wizję i oczekiwania wobec programu tego przedmiotu. Spodziewała się, że na wspomnianych lekcjach będzie mogła poprawić i rozwinąć swoją znajomość języka, a także poszerzyć wiedzę z zakresu gramatyki i poprawności językowej, co wynikało z wcześniejszych doświadczeń z kursów językowych. Dopiero po przeprowadzce do Polski okazało się, że przedmiot opierał się wyłącznie na czytaniu i analizie literatury. Respondentka podkreśliła, że program nauczania języka ukraińskiego był zupełnie inny i obejmował zagadnienia dotyczące interpunkcji, składni, ortografii, morfologii, fonetyki, frazeologii, leksykologii, ortoepii i stylistyki, czyli nauki o języku. Nauczanie literatury było realizowane w ramach osobnego przedmiotu. Badana zaznaczyła, że w Polsce nauka języka polskiego z taką kompleksową podstawą programową występuje tylko w szkole:

Właśnie to, co mnie zdziwiło, to że język polski jako przedmiot to nie jest język polski, tylko literatura polska. Ponieważ tak naprawdę, kiedy uczysz się języka na kursach językowych, to nie za bardzo chodzi tam o punktację, o jakiejś takiej gramatycznej części (. . .) raczej chodzi o to, żeby po prostu mieć jakieś słownictwo i jakąś taką podstawową gramatykę, jak na przykład odmiana czasowników. No i myślałam, że język polski będzie polegał na tym, że po prostu będziemy kształtować swój język polski. Tak było w ukraińskiej szkole, że przez 9 lat no albo tak generalnie 11 lat uczymy się prawdziwego języka ukraińskiego, mamy osobno przedmiot „język ukraiński”, gdzie uczymy się gramatyki punktacji, i mamy literaturę ukraińską, gdzie właśnie uczymy się literatury. A język polski polegał wyłącznie na literaturze polskiej. Dowiedziałam się, że taka część gramatyczna, czyli takiego jakby języka uczono w podstawówce, czyli już w liceum i technikum nie ma takiego.

Kontynuując temat dotyczący różnic przedmiotów, Daryna wspomniała o edukacji dla bezpieczeństwa (EDB). Porównała ją do ukraińskiego odpowiednika – „Podstawy zdrowia”, który miał niewiele z nią wspólnego. Podkreśliła, że lekcje

w polskim technikum głównie skupiały się na zadaniach praktycznych. Natomiast w Ukrainie przedmiot „Podstawy zdrowia” polegał bardziej na przekazywaniu wiedzy teoretycznej:

Na pierwszym roku miałam przedmiot EDB, trochę podobny do ukraińskiego przedmiotu „Podstawy zdrowia”, jeżeli tak tłumaczyć dokładnie. Ale w Polsce to były trochę inne zajęcia. Na tym przedmiocie uczono nas, jak, na przykład, bezpiecznie odwrócić osobę z jakąś traumą, żeby nic jej nie uszkodzić, oraz jak naciskać na klatkę piersiową. W szkole ukraińskiej raczej mieliśmy bardziej teoretyczne zajęcia, jednak na EDB już była praktyka.

Warto wspomnieć o istnieniu w ukraińskich szkołach odpowiednika polskiego EDB, a mianowicie „O obronie Ukrainy”. Przedmiot jest podzielony na dwie części – osobno dla dziewcząt i osobno dla chłopców. Program nauczania zawiera w sobie przygotowanie wojskowe dla mężczyzn i udzielanie pierwszej pomocy przedmedycznej dla kobiet (Ministerstwo Edukacji i Nauki Ukrainy, 2022).

Daryna wspomniała również o historii, ponieważ w Polsce był to jeden przedmiot, natomiast w ukraińskiej szkole historia była podzielona na dwie odrębne jednostki, mianowicie na „Historię Ukrainy” oraz „Historię powszechną. Badana zaznacza, że podobna sytuacja występuje również w przypadku innych przedmiotów: „W ukraińskiej szkole mieliśmy osobno algebrę i geometrię, a tutaj matematyka jest jednym przedmiotem. Czasami były tematy algebraiczne, czasami geometryczne, ale to był jeden przedmiot”. Respondentka podzieliła się także swoim pozytywnym zaskoczeniem związanym z wychowaniem fizycznym. Zaznacza ona, że wspomniany przedmiot był ciekawy i bogaty w różnorodne dyscypliny sportowe: „Też, co mnie zaskoczyło, to zróżnicowanie WF-u, czyli wychowania fizycznego. Bo w technikum miałam WF 3 razy tygodniu: jeden dzień był poświęcony tenisowi stołowemu, też mieliśmy zajęcia na siłowni i też zwykłe zajęcia na sali, więc to było ciekawe”.

2.2.3. System oceniania

Respondentka uznała ukraiński system oceniania za lepszy, ponieważ na ocenę końcową lub semestralną miało wpływ kilka kryteriów, wśród których są: aktywność na lekcjach, wykonywanie prac domowych oraz kartkówki i sprawdziany. Dodatkowym czynnikiem, który miał duże znaczenie i mógł podnieść punkty, było uczestniczenie w olimpiadach niezależnie od uzyskanych wyników: „Według mnie lepiej ta ocena się składała w ukraińskiej szkole, liczyła się aktywność, jakieś zadania domowe. Tym bardziej że jeżeli uczestniczysz w olimpiadzie, niezależnie od tego, jak ją napiszesz, to też ocena może pójść w górę”. Daryna zaznaczyła, że w Polsce większy wpływ miały kartkówki i sprawdziany, natomiast aktywność ucznia podczas zajęć było rzadko brana pod uwagę: „W Polsce już takiego nie było, czyli ocena polegała na kartkówkach, sprawdzianach, czasami na aktywności.” Badana podkreśliła, że chociaż w ukraińskiej szkole na ocenę wpływało więcej kryteriów, to liczba zadań domowych była znacznie większa niż w technikum: „Ale w szkole ukraińskiej mieliśmy więcej zadań domowych, w technikum było już trochę mniej”. Na podstawie podanych informacji można wyciągnąć wniosek, że chociaż uczeń w Ukrainie ma więcej możliwości na podniesienie swoich ocen, to samodzielna praca w domu wymaga większego nakładu czasu i wysiłku.

2.2.4. Wyzwania dla cudzoziemców

Badana zwróciła również uwagę na trudności w procesie nauki dla cudzoziemców. Z jednej strony na podstawie wcześniej nabytej wiedzy w rodzimym kraju było jej łatwiej uczyć się pewnych przedmiotów i tematów, które były już dobrze znane. Z drugiej strony dla migrantów z innych państw pojawiają się wyzwania językowe. Respondentka podkreśliła, że niezależnie od długości pobytu w Polsce, nauka w języku

polskim zawsze będzie powodowała problemy i utrudnienia: „Jeżeli mówić o tematach i o przedmiotach, to raczej w Polsce było czasami trochę łatwiej, ponieważ, jak już mówiłam, niektóre już znałam, bo tego już się uczyłam. Ale z innej strony dla cudzoziemców jest zawsze trudniej, ponieważ uczymy się wszystkiego w innym języku. Niezależnie od tego, ile czasu mieszkasz w Polsce, to tak samo nie jest twój pierwszy, rodzimy język”.

Kolejną trudnością dla cudzoziemców, którą wymieniła Daryna, było zdawanie matury z języka polskiego. Problem polegał na tym, że pewien zakres materiału, który pojawia się na egzaminie, jest nauczany w szkole podstawowej i średniej: „Jeśli mówić, np. o maturze z polskiego, to jest wielki problem w tym, że na maturze jest przedstawiona literatura zarówno ze szkoły średniej, jak i z podstawówki”. Dziewczyna powiedziała: „Jeśli uczysz się tylko w liceum lub w technikum, to masz kłopot w tym, że wielki kawał informacji już jest ci niedostępny”. Badana zaznaczyła trudności w nadrobieniu zaległości oraz w przyswajaniu dużej ilości materiału, który dzieci w Polsce przerabiają przez kilka lat na pierwszych etapach kształcenia w polskim systemie edukacyjnym. Rozumiejąc komplikacje dla uczniów z zagranicy, nauczyciele w technikum, w którym uczyła się badana, wychodzili im na przeciw i dodatkowo pracowali z uczniami, żeby mogli nadrobić zaległości. Daryna podkreśliła, że włączenie do matury z języka polskiego treści z podstawy programowej szkoły podstawowej powoduje poważne problemy dla osób, które rozpoczęły swoją naukę w Polsce dopiero od technikum lub liceum. Napisanie egzaminu wymaga wielkiego wysiłku i stanowi duże wyzwanie: „Trudno nadgonić ten program, ale nauczyciele, którzy uczą cudzoziemców, starają się prowadzić dodatkowe zajęcia z polskiego, gdzie są omawiane już tytuły z podstawówki. Z powodu niedostawienia matury z polskiego dla cudzoziemców, którzy nie kończyli polskiej podstawówki, jest wielkie wyzwanie w napisaniu matury”.

2.2.5. Struktura harmonogramu szkolnego

Jako jedną z różnic między systemami edukacyjnymi obu państw, wspomnianą przez badaną, jest liczba dni wolnych od szkoły. Według opinii badanej w ukraińskich szkołach było ich zdecydowanie więcej niż w Polsce. Jako przykład wskazała wakacje, które w Ukrainie zaczynają się 1 czerwca, podczas gdy polscy uczniowie kończą naukę o miesiąc później. Daryna podzieliła się tym, że był to dla niej szok, zaskoczenie i duży problem, żeby przyzwycząić się, szczególnie w pierwszych latach po przeprowadzce: „Uważam, że na Ukrainie mamy więcej dni wolnych, ponieważ letnie wakacje zaczynają się już od 1 czerwca. Z tego powodu to był dla mnie dramat w pierwsze lata, ponieważ ja się przyzwycząłam, że już w końcu maja kończę szkołę i 1 września wychodzimy i mamy uroczystą linijkę. Właśnie pamiętam, że w Polsce jakby nie było podobnego świętowania jako linijka. W Polsce kończymy rok szkolny już w końcu czerwca, czyli na miesiąc dłużej. To było ciężkie dla mnie, że minimum miesiąc wakacji zabierają”.

Kontynuując rozważania na ten temat, Daryna wskazała na różnice w feriach zimowych, które również są krótsze w Polsce w porównaniu z planem roku szkolnego w Ukrainie. Wspomina, że w ukraińskich szkołach ferie trwały dwa tygodnie, celowo obejmując wszystkie zimowe święta, a mianowicie od Nowego (25 grudnia) do Starego Bożego Narodzenia (7 stycznia): „Ferie zimowe, jeśli nie bierzemy pod uwagę przerwę świąteczną, są też w Polsce krótsze, niż na Ukrainie, ponieważ w Ukrainie, pamiętam, były 2 tygodnie. Starano się je wtedy rozciągnąć, żeby zacząć nowe Boże Narodzenie, dwudziestego piątego grudnia, i stare Boże Narodzenie, czyli 7 stycznia”. Zaskoczenie wywołały także przerwy świąteczne, które nie wchodzą do ferii zimowych i zaczynają się w różnym okresie w zależności od województwa: „Co dla mnie było takie dziwne do przeżycia, to, że w Polsce mają osobno przerwę świąteczną i osobno ferie zimowe, i to dla mnie było dziwne, że te terminy różnią się w zależności

od województwa, nie rozumiałam, dlaczego nie zrobić po prostu jedne długie ferie podczas tej przerwy świątecznej”.

2.2.6. Długość etapów kształcenia

Po trzech latach nauki badana postanowiła porzucić technikum, żeby zacząć studia na uniwersytecie. Ważnym powodem rezygnacji z nauki był brak rozumienia swojego przyszłego zawodu po otrzymaniu dyplomu technika. Daryna opowiedziała, że branża reklamy zawiera w sobie szeroki zakres różnorodnych działań, które umożliwiają wybór wielu ścieżek kariery. Zaznaczyła również, że nauka w technikum przygotowywała uczących się do realizowania innych działań w porównaniu z tym, co mieli na egzaminie zawodowym: „To, co decydowało o mojej przeprowadzce do Krakowa i zmienieniu zawodu, to niezrozumienie tego, kim będę po ukończeniu technikum. Przygotowywaliśmy się do innej kwalifikacji niż w końcu mieliśmy na egzaminie. Reklama jako zawód jest szerokim pojęciem, można iść w stronę marketingu, medioznawstwa lub grafiki”. Badana osoba powiedziała: „Uczyliśmy się wszystkiego i, tak naprawdę, niczego”.

Kolejna przyczyna dotyczyła różnicy w długości nauki w ukraińskim i polskim systemie edukacyjnym. Najpierw badana po dziewięciu latach nauki w szkole otrzymała świadectwo o uzyskaniu wykształcenia średniego bazowego. Następnie po przeprowadzce do Polski uczennica musiałaby skończyć 4-letnie liceum lub 5-letnie technikum, w zależności od dokonanego wyboru, w przypadku badanej była to druga opcja. Otrzymałaby dyplom technika w wieku dwudziestu lat, badana dopiero wówczas mogłaby rozpocząć studia na uniwersytecie. W tym czasie jej rówieśnicy już broniliby pracy licencjackiej lub byli na drugim roku studiów. Daryna podkreśliła kwestię marnowania czasu w opisanej sytuacji: „Nie żałuję. Problem polega głównie na tym, że jeżeli dodać te 9 lat, które uczymy się w szkole ukraińskiej, żeby właśnie

dostać takie niepełne wykształcenie średnie, potem pójść do liceum albo do technikum, czyli to już będzie plus 4 lub 5 lat, to kończysz w takim samym wieku, jakbyś kończyła studia albo już byś była na, powiedzmy, 2 roku 1 stopnia, więc co jest takie bezsensowne tracenie czasu”.

Podsumowanie

Wraz z wybuchem wojny na pełną skalę w Ukrainie i masową emigracją, duża liczba uchodźców wojennych znalazła się w polskich placówkach oświatowych. Polska jeszcze przed 2022 rokiem była atrakcyjnym edukacyjnie krajem dla Ukraińców, którzy planowali naukę za granicą, i wciąż nim pozostaje. Chociaż poruszony w artykule temat jest szczególnie aktualny właśnie dziś, nadal jest zauważalny brak informacji, materiałów, a także wiedzy dotyczących różnic między ukraińskim a polskim systemem edukacji, co prowadzi do zetknięcia się z zaskakującymi faktami i sytuacjami dopiero podczas nauki w Polsce.

Po przeanalizowaniu zebranej literatury dotyczącej edukacji w obu państwach zaznaczono główne podobieństwa i różnice między nimi. Wśród nich opisano: obowiązek szkolny, najważniejsze etapy kształcenia, ich długość, a także wiek, w którym dzieci uczą się na danym etapie edukacyjnym. Wyodrębniono również harmonogram roku szkolnego, w tym wakacje, oraz wykaz przedmiotów i obowiązkowe egzaminy kończące poszczególne poziomy oświaty.

Przedstawiono wykonane badanie w formie wywiadu indywidualnego z udziałem jednej osoby, która uczyła się w obu państwach. Celem było porównanie systemów edukacji w Polsce i w Ukrainie na podstawie praktycznego doświadczenia. Ważne było poznanie szczegółów, na które zwróciła uwagę badana, oraz emocji, które odczuwała. Po analizie danych zawartych w literaturze i wyników badania można zauważyć różnice występujące między systemami oświaty w Polsce i Ukrainie, ponieważ respondentka

zwróciła uwagę na aspekty, których doświadczyła podczas nauki. Wywołały one reakcje negatywne, pozytywne bądź neutralne. Badana podkreśliła zarówno zalety, jak i problemy obu systemów edukacji, które dotyczyły metod i poziomów nauczania, systemów oceniania i programów kształcenia.

Można wyciągnąć wniosek, że analiza materiałów teoretycznych nie wystarcza do pełnego porównania edukacji w Polsce i Ukrainie, ponieważ indywidualne doświadczenia ujawniają istotne szczegóły, które czasami mogą zależeć od miasta, danej placówki oświatowej czy samego nauczyciela. Poruszony temat pozostaje aktualny i nadal nie jest wystarczająco opisany i omówiony w literaturze. Niniejszy artykuł może stać się przyczynkiem do dalszych badań porównawczych nad systemami edukacyjnymi obu krajów, dalszych analiz, które z kolei mogą być pomocne dla wszystkich uczestników procesu edukacyjnego.

Bibliografia

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (*Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483*). Pobrano 29 marca 2026 z <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/U/D19970483Lj.pdf>
- Konstytucja Ukrainy *vid 28 chervnia 1996 roku* [Konstytucja Ukrainy z dnia 28 czerwca 1996 r.]. (2020). (*Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1996, No. 30, st. 141*). Pobrano 29 marca 2026 z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Lyktei, L. (2017). Aktualni aspekty realizatsii proektu „Intelekt Ukrainy” u pochatkovii shkoli [Aktualne aspekty realizacji projektu „Intelekt Ukrainy” w szkole podstawowej]. *Naukovyi zhurnal „Molodyi vchenyi”, 12(52)*, 399–402.
- Ministerstwo Edukacji Narodowej. (2024). *Kalendarz roku szkolnego 2024/2025*. Pobrano 29 marca 2026 z <https://www.gov.pl/web/psm-zagan/kalendarz-roku-szkolnego-20242025>
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2022). *Zakhyst Ukrainy 10–11 klasy. Riven standartu. Navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity* [Obrona Ukrainy, klasy 10–11. Poziom podstawowy. Program nauczania dla placówek ogólnego kształcenia średniego]. Pobrano 29 marca 2026 z https://drive.google.com/file/d/1FUlvsEY0J4R4bHGiiEUUJfet49ghMGf_/view
- Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy *vid 7 hrudnia 2018 roku za No. 1369 „Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia derzhavnoi pidsumkovoi atestatsii”* [Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji i Nauki Ukrainy z dnia 7 grudnia 2018 r. nr 1369 „O zatwierdzeniu trybu przeprowadzania państwowej atestacji końcowej”]. (2024). Pobrano 29 marca 2026 z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0008-19#Text>
- Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy *vid 30 bereznia 2020 roku za No. 463 „Pro zvilnennia vid prokhodzhennia derzhavnoi pidsumkovoi atestatsii uchniv, yaki zavershuiu zdobuttia pochatkovoi ta bazovoi zahalnoi serednoi osvity, u 2019/2020 navchalnomu rotsi”* [Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji i Nauki Ukrainy z dnia 30 marca 2020 r. nr 463]. (2020). Pobrano 29 marca 2026 z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-20%23Text#Text>
- Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy *vid 3 sichnia 2024 roku No. 15/41360 „Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia natsionalnoho multy-predmetnoho testu”* [Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji i Nauki Ukrainy z dnia 3 stycznia 2024 r. nr 15/41360 „O zatwierdzeniu trybu przeprowadzania narodowego testu wielopredmiotowego”]. (2023). Pobrano 29 marca 2026 z <https://ips.ligazakon.net/document/view/RE41360?an=1>
- Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy *vid 9 serpnia 2024 roku za No. 1120 „Pro vnesennia zmin do typovoi osvitnoi prohramy dlia 5–9 klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity”* [Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji i Nauki Ukrainy z dnia 9 sierpnia 2024 r. nr 1120 „O wprowadzeniu zmian do ramowego programu nauczania dla klas 5–9 placówek ogólnego kształcenia średniego”]. (2024). Pobrano 29 marca 2026 z <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1120729-24#Text>
- Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 28 czerwca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej. (*Dz.U. 2024 poz. 996*). Pobrano 29 marca 2026 z <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20240000996/O/D20240996.pdf>
- Smolik, M. (Red.). (2024a). *Informator o egzaminie maturalnym w Formule 2023 od roku szkolnego 2024/2025*. Centralna Komisja Egzaminacyjna. Pobrano 29 marca 2026 z https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informatory/20240823%20Informator%20Cz%20C4%99%20C5%9B%20C4%87%20oog%20C3%B3Ina%20EM23%20wer_2025.pdf
- Smolik, M. (Red.). (2024b). *Informator o egzaminie ósmoklasisty od roku szkolnego 2024/2025*. Centralna Komisja Egzaminacyjna. Pobrano 29 marca 2026 z https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_OSMOKLASISTY/Informatory/2024/standard/20240823%20Informator%20Cz%20C4%99%20C5%9B%20C4%87%20oog%20C3%B3Ina%20E8%20oog%202025.pdf
- Uniwersytet Śląski. (2023). *Zasady i sposób przeliczania ocen ze świadectw i innych dokumentów uzyskanych za granicą uprawniających do podjęcia studiów I stopnia i jednolitych magisterskich w kraju ich wydania*. Pobrano 29 marca 2026 z <https://us.edu.pl/kandydat/wp-content/uploads/sites/13/Kandydat/cudzoziemcy-pliki/Przeliczanie-ocen-ze-skal-zagranicznych-na-skale-polska-informacje-dodatkowe-na-rok-akademicki-2023-2024.pdf>
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. (*Dz.U. 2017 poz. 59*). Pobrano 29 marca 2026 z <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000059/T/D20170059L.pdf>
- Zakon Ukrainy „Pro doshkilnu osvitu” [Ustawa Ukrainy „O edukacji przed-szkolnej”]. (2024). (*Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2024, No. 42, st. 258*). Pobrano 29 marca 2026 z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#n714>